

NJEGOŠ I NAČERTANIJE

Sreten Zeković

Njegoš's traditional freedom loving Montenegrism and his liberation integralism is distorted into the "Pan-Serbian unification" in service of the Serbian program of Great Serbia. There is no source or valid archive records to confirm the frequently stated claims that Njegoš agreed to voluntarily abdicate the Montenegrin throne to support the unification of Montenegro with Serbia so that he could become the head of the Serbian Church in the unified state.

Njegošev slobodarski tradicionalni crnogorcizam i njegov oslobodilački integralizam *srbinizma* (Slavena, Južnih Slovena, „slavenosrpstva“) je i vrijeme načertanijske zloupotrebe tog zanosa, kao stanja „duha vremena“. Glavni cilj *Načertanija* Ilije Garašanina (1844), t(r)ajnog srpskog državnog programa, bio je rearhaizacija obnove („preporoda“) Dušanova carstva, odnosno pripravljanje Velike Srbije „zamjenom Turskog Srpskim carstvom Slavena turskih“¹ u vidu paradoksalnog i „u sebi protivrječnog“ *oslobodilačkog prisajedinjenja* ili „prisajediniteljskog oslobođenja“ okolnih naroda u „jedi(nstve)ni svesrpski narod“, tzv. sve(to)srpstvo ili „vaskoliko srpstvo“.

¹ Kako se navodi (predviđa) u *Načertaniju*.

Da bi se Crna Gora i Crnogorci ponovo prisajedinili vaskrslom Srpskom carstvu (ovoga puta, navodno, samosvojno), I. Garašanin daje glavna uputstva svojim agentima u Crnoj Gori: „U *spravnjivanju srpskog naroda i Crnogoraca* ne davati nikada povoda da jedno drugom pretpostavite, no svagda govoriti kao o *jednom istom*, niti da je to u isključivom interesu Srbije, nego uvijek za opšte, i samo za opšte“² po „*načelu jedinstva naroda*“.

U *Načertaniju*, treće osnovno načelo je „načelo jedinstva naroda“, što znači, jedinstvo svih okolnih naroda koje treba „oslobodilački priljubiti“ u jedi(nstve)noj Veljoj Srbiji koju čini taj „jedinstveni, (u)jednjeni narod“ i *opšti interes svijeh*. To „načelo jedinstva naroda“ postiže se *spravnjivanjem* okolnijeh naroda sa vodećim srpskim narodom u Velikoj Srbiji i *preinačenjem* Slovenstva, „Slaveno serbstva“ i južn(g)oslo venstva u (sve)srpstvo, „srpsko južnoslovenstvo“, jedan, jedi(nstve)ni „troplemeni, troimenovani svesrpski narod su tri zakona“, vjere („Sveto trojstvo dvojstva jednog“ ili „dvojstvo trojstva jednog“). Ovo nasuprot Njegoševu zavjetnom imperativu: „*Za dvostrukost ni mislit ne treba*“ i njegovu drug(otn)ost: „*borba neprestana*“ protiv „*istrage Crnogoraca*“ i da se „*ne zatre ime crnogorsko*“. Tijem se načertanijevski interpolovao, uvriježivao, p(r)oturao, prokrijumčario „srpski velikodržavni, politički i veljebogomljsko-vjerski narod“ u „obnavljanom Srpskom carstvu“ (sa umiranjem Turskog carstva) od „Slavena turskih“ čiji je „centrum i prirodna pokroviteljica Srbija“, kako stoji u *Načertaniju*. „Jedinstvo naroda“ zasniva se na legalitetu srednjovjekovnog „svetog imperijalnog prava jačega“ (devetogodišnjeg) Dušanova carstva i njemu odgovarajuće Pečke patrijaršije, docnije proturske „Pečke patrijaršije slavenosropske“ u kojem su okolni narodi i njihove države bili osvojene tzv. „srpske zemlje“ („pokrajine“, „provincije“, „oblasti“, „atari“).

² Uputstvo Ilije Garašanina svom agentu Milanu Piroćancu (u svojstvu sekretara knjaza Nikole I Petrovića), Beograd 1866.

U tome je utemeljeno tzv. *vaskoliko srpstvo* ili osvještano i obeštano sve(to)srpstvo.³ Znači, načertanijevska, tj. svetosrpska ideologija bila je srpski birokratsko-osvajajući pohod za *proširenje Srbije* (u Veliku Srbiju), umjesto *narodni preporod i oslobođenje*.

To je jedanak i vakat načertanijevske *zloupotrebe zanosa oslobađanja potčinjenih južnoslovenskih naroda* i drugih s njima izmiješanih i okolnih naroda kroz njihovo *prisajediniteljstvo srpskom narodu u Veljoj Srbiji*. Bilo je to opštenito stanje duha. Glavni cilj *Načertanija* Ilije Garašanina (1844), ili t(r)ajnoga spoljnopoličkog i nacionalnoga programa Velje Srbije, bio je da se, uporedo sa truljenjem Turskoga carstva i oslobađanjem Srba i drugih okolnih naroda, obnovi Dušanovo carstvo, odnosno stvori Velika Srbija proširena u međama „Slavena turskih“. Opštenita obmana i prevara programa ostvarenja Velike Srbije, a od 1914. Niškom deklaracijom i *Velje Srbije u Jugoslaviji* i ideologije svesrpsva sa borbenom fanfarom „Srbi svi i svuda“ (svesrpskog južn/g/oslovenstva, srpske Jugoslavije) jeste izopačenje, p(r)oturanje i krijumčarenje ideje opšteg i zajedničkog oslobađanja svijeh južnoslovenskih i ostalih naroda u njihovo *posrbičenje* i bezuslovno ujed-njenje, (u)jednjenje i „oslobodilačko prisajedinjenje“

U tački 7. u odjeljku *Načertanija*, naslovljenog *O politici Srbije u smotrenju Bosne, Ercegovine, Crne Gore i Sjeverne Albanije*, nakon što je istaknuo „preveliku vojnu važnost koju Crna Gora za Srbiju ima“ navodi se „načert“ (crta): „Neka Srbija i u Crnoj Gori primjer Rusije sljeduje i neka dade Vladići (Njegošu – p. m.) pravilnu svakogodišnju potporu u novcima. – Srbija će na ovaj način za malu svotu imati prijateljstvo zemlje, koja najmanje 10.000 brdnih vojnika postaviti može. Ovde još primijetiti da odlaganje

³ Čak su i poznije *svi žestoki ideolozi* „bezuslovnog, a dobrovoljnog, ujed(i)njenja“, kao prisajedinjenja 1918. g. ocjenjivali to kao vaskrsenje (obnova) Dušanova carstva.

ove potpore na posljedne maglovanje (vrijeme) neće imati poželjni uspeh i sljedstvo; ... i Crnogorci bi onda rekli: Srbi nijesu nama pomogli kad smo u nuždi bili, što je dokazateljno da nijesu prijatelji, nego nas samo za sada upotrebljavaju“.⁴ Na osnovu toga „načerta“ je *Ustavom za propagandu Kneževine Srbije* Njegošu dodijeljena novčana pomoć od 1.000 dukata godišnje. Sa tim se dugo, sve do danas, manipulisalo, s obije bande, da je Njegoš bio *vrbovan* za ostva renje *Načertanija*, da ga je *prihvatilo* i da se *saglasio* sa „obećanim prvim mjestom među crkvenim velikodostojnicima u zajedničkoj državi poslije oslobođenja i ujedinjenja“, što znači, da je Njegoš pristao da dobrovoljno abdicira sa crnogorskog trona“ radi ostvarenja ciljeva *Načertanija*.⁵

Zloupotreba te, „nikada dovoljno dosta preporučljive“⁶, ideje ujed(i)njenja, odnosno prisajedinjenja nije mimoišla ni genijalnog vladiku-gospodara crnogorskoga Njegoša, nego naprotiv, on je zapravo bio tadašnja glavna meta ukupne načertanijevske agenturne mreže, što ima svoje pogubne posljedice, i sve do danas. Njegoš je znatno sumnjao u dvojnost, dvoličnost, iskrenost i istinitost predstavljanja te ideje od strane Garašaninove agenturne mreže. I suviše, kako će se dalje videti, bio je posve razočaran i u ideju ujed(i)njenja i južn(g)oslovenstva.

Srpski istorik Dragoslav Strnjaković zbori da se Iliji Garašaninu bilo lako sporazumjeti sa Njegošem, jer: „Crnogorskom Vladići srpska Vlada je davala stalnu godišnju *pomoć* od hiljadu dukata i obećavši mu prvo mjesto među crkvenim velikodostojnicima u

⁴ Dobro predviđena crnogorska zaštita srpske vlade i vojske na Mojkovcu – *crnogorskom kosovu*. To je dr Sekula Drljević ironično, slikovito i profundirano ocijenio srpska vlada i vrhovna komanda zavela crnogorsku vojsku „pod Goleš planinu“ (*Centralizam ili federalizam?*, Zemun, 1926).

⁵ Dragoslav Stranjaković, *Politička propaganda Srbije u jugoslovenskim pokrajinama*.

⁶ Citirano iz *Načertanija*.

zajedničkoj državi posle oslobođenja i ujedinjenja“.⁷ Ova novčana potpora za crnogorskoga Vladiku-gospodara i Crnu Goru osmišljena je, kako sam već naveo, još u *Načertaniju* u kojem se zbori: „Neka Srbija i u Crnoj Gori primjer Rusije sleduje i neka dade Vladići (Njegošu – S. Z.) pravilnu svakogodišnju potporu u novcu...“.

Ovaj „načert“ o novčanoj potpori Crnogorcima, odnosno Crnoj Gori operacionalizovao se u *Ustavu propagande Kraljevine Srbije* po kojem je Njegošu davata predviđena svota od 1.000 dukata stalne godišnje „pomoći“ za saradnju na ujedinjenju. Njegoš je u tome dobio zavidno mjesto. Ako tome dodamo viševijekovno srpsko iskustvo *janičarstva* i uopšte *turcizirane islamizacije* („poturčenja“, potuđenja), onda imamo suštastvo načertanijevske politike *posrbičenja* Crnogoraca i Crne Gore, a naročito u pripravi totalnog uništenja Crne Gore 1918. g. kada je višestrukum, pa i zakonsko-ustavnom prisilom zabranjen i pomen crnogorskog nacionalnog i ostalog identiteta – samog povijesnog crnogorcizma.

I zanago, činjenice su: da je Njegoš imao zavidno mjesto (na spisku) u *Ustavu za propagandu vlade Srbije*, da je primao od nje novce (po uzoru i iskusstvu ruskoga pokroviteljstva) i da, upravo, tek od Njegoša nastaje novo razdoblje u poimanju odnošaja *crnogorskoga i srpskog naroda*, samog pojma i imena srpstva (njegovog neskrovitog javljanja u Crnoj Gori), zapravo, *epoha posrbičenja* Njegoša.

No, i pored navedenijeh činjenica, a imajući u vidu cjelokupni Njegošev odnos i kontekst,⁸ posigurno je da nije bio „vrbovan“

⁷ *Politička propaganda Srbije u jugoslovenskim pokrajinama.*

⁸ Posebno Garašaninova agenturna nepouzdanost u Njegoša, stalna prismostra, kontrola i praćenje, neprihvatanje da svojega nasljednika školuje u Beogradu, njegovo usmjeravanje za svjetovnu školu, odnosno za knjaza, nastavljanje amanetnoga crnogorskog političkog kursa, i zavjere Beograda protiv Njegoša, pokušaj onemogućavanja njegovoga ustoličenja koje je zamutio s testamentom agent Sima Milutinović u saradnji sa gubernatorom Radonjićem

od strane Ilije Garašanina, n(eg)o da je zloupotrebljavan i manipulisan Njegošev zanos u sklopu i duhu onodobnoga *narodnog (kulturnog) preporoda, ilirizma i srbinizma, srb(in)omanije*, za oslobođenje svijeh Južnih Slovena (i opšteznaveni crnogorski oslobodilački avangardizam i pijemontizam), te njegovo slovenstvo, slovenofilstvo i posebno južnoslovenstvo, odnosno srpsko južnoslovenstvo, navlaštito pravoslavno slavenosrpstvo, bilo umješno zloupotrebljavano i iskorišćavano od Matije Bana, zapravo garašaninovsko-hatišerifske Srbije. Ustvari, baš onako, kako je kompilator I. Garašaniin apstraktnom identifikacijom i redukcijom preinačio slavenstvo, južnoslovenstvo, državu južnijeh Slovena, ili-ro-slovensku državu jug(žn)oslovenstvo, u slavenoserbstvo, Slavenoserbsko carstvo, „Carstvo turskih Slovena“, „Srpsko (Dušanovo) carstvo“, u samo *srpstvo*, kao *velikosrpstvo*, čiji su svi pripadnici Srbi. Suštinski je na to zaja-hao glavni nosilac svesrpskog narodnog preporoda i kulturni reformator Vuk St. Karadžić svojom borbenom fanfarom „*Srbi svi i svuda*“.⁹

Njegoš je, zapravo, bio pristao na saradnju za ostvarenje oslobodilačkog *integralističkog lika srbinizma*, kao *ujedinjenog oslobodilačkog južnoslovenstva*, ali ne i na *načertanijejsko prisajediniteljsko srpstvo*. Kada se Njegoš čita sa načertanijejskim predznakom i prefiksom, onda se u Njegoševu slovenstvu, južnoslovenstvu, srbinizmu (srbinstvu, srpstvu) ne vidi „*žrtvu prenesenu na oltar zajedništva*“, ne prepoznaje se u tome isticanje potrebe da se svi oni od *iste i zajedničke potrebe* u borbi za samoodržanje (narodi, nacije), posebno oni manji, trebaju među se

i pokušaj svrgavanja, njegovoga negativnoga odnosa spram hatišerifske politike Miloša Obrenovića.

⁹ Vuk St. Karadžić je najveći svesrbin, odnosno veljesrbin, mnogo veći i opasniji od Ilije Garašanina čije se velikosrpstvo ograničilo na Velju Srbiju, dok je Vuk proširio na „Veliku Srbiju u Jugoslaviju“ ili svesrpsko južnoslovenstvo iliti svesrpsku Jugoslaviju.

solidarisati, povezivati, objedinjavati, ujedinjavati („sastavljati“), pomagati, podžizati u *slovenstvo*, *južnoslovenstvo*, *srbinizam*, kao *nadnarodnosno* (nadnacionalno) „soglasije opšte“ više naroda, nacija. O tom utopističkom „sastavljanju mravinjaka i čelinjaka“ u „opštem soglasiju“ koje Njegoš podržava uz „žrtvu prenesenu na oltar zajedništva“ rezignirano, ali i osviješteno, piše Medu Puciću 6/23. 5.1849: „Ja sam se u početku nešto nadao, no danas vidim da je zasad „*jugoslovenstvo idealna riječ koja samo praznijem glasom lijepo zvoni*“. Pisao je Njegoš i da je jugoslovenstvo *jako na glavi, samo kao ideja, a slabo na nogama*. Na Njegoševo osvješćenje od načertanijske političke propagande asociraju i njegova pisma sestriću Stevanu u Beogradu na školovanju kada je primijetio opasnost da postaje „beogradski janičar“.

No, i pored osvješćavanja (i na osnovu svog grkog iskustva) od ovoga utopističkoga, romantič(ars)koga *ilirizma* i *srbinizma* (srbinstva, srpstva), odnosno *iliromanije* i *srb(in)omanije*, ipak na naslovnoj korici *Šćepana Malog* stoji „*U Jugoslaviji*“.¹⁰

¹⁰ Možda se to može objasniti činjenicom da Njegoš, razočaran u beogradska izdanja *Luče* (1845?) i *Ogledala* (1846), nije više htio da pečata tamo, no *Gorski vijenac* u Beču (1847) i *Šćepana Malog* u Zagrebu. Kada se vrtao iz Beča, u prolazu 1850. ostavio je u Trstu rukopis *Šćepana Malog* tršćanskom trgovocu Andriji Stojkoviću (su više imena i prezimena) da mu ga pečata, a objavljen je 1851, a da Njegoš nije imao nad njim ničesov nadzor. Najvjerovatnije je tada i dodato ono „*U Jugoslaviji*“, posebno zato što je već bio razočaran i u slovenstvo i južnoslovenstvo. Taj Andrija Stojković sa više promjenljivim imenima i prezimenima je član posve sumnjivog agenturnog „tršćanskog kružoka“. Javlja se češće kao posrednik ili „kvisko“ u više krijumčarenja falsifikata: Trifunu Đukiću za pripisivanje nekih epskih i drugih pojki Sv. Petru Crnogorskom (da bi se ovaj Vladika obezvrijedio navodnim podmetanjem svojih pjesama kao epsko-narodnih radi prvačenja u bojevima u odnosu na guvernadura Radonjića); takođe se javlja i kao neimenovani posrednik koji je predao anonimni NN *Kratki opis Zete i Crne Gore* (1774? koji se

Ovo otrežnjenje je i svojevrsna (diplomatska) kritika *Načertanija*, odnosno zvanične politike Srbije.

U tom kontekstu interesantno je i Njegoševo pismo Aleksiju Karađorđeviću (sinu Karađa, u ruskoj vojsci) u julu 1849: „Vaša blagorodna požrtvovanija i velika pomoć braći u Vojvodstvu. Vama su pred *srpstvom* osvijetljeli obraz i besmrtno ime u povjesniem ostaviše. Po volji Vaše svjetlosti naznačio je g-n popečitelj Garašanin g-na Matiju Bana da se s njim mogu sporazumijevati i Vama dovoditi do znanja o *našoj opštoj stvari*. Meni se ovaj način dopada i smijem ispovijedati pred bogom, kako malo *sporazumjenije* bude i čim tome ikoliko blagoprijatno vrijeme dođe, da će mnogo lakše nego što nam se čini želajemu cjelj postići“. Povod ovom pismu je pomoć u Vojvodstvu za oslobođenje. Toga radi Njegoš hvali A. Karađorđevića i kaže da mu se taj način dopada, jer je i on stalno podžicao Srbe da se konačno dignu na oslobođenje. Sporazumijevanje između Njegoša i Matije Bana po odobrenju I. Garašanina i samoga A. Karađorđevića je Matijino *jasno priznanje* I. Garašaninu da je „*Njegoš sve prihvatio, ne znajući što mi radimo*“. Ovo „ne znajući što mi radimo“ znači da su Njegoša obmanjivali po pitanju načertanijevskog „oslobodilačkog prisajedinjenja“, odnosno reokupacije i porobljenosti južnoslovenskih naroda. Iz ovoga pisma se vidi da Njegoš ne prihvata „načertanijevsko“ autonomaško ponašanje spram Turske carevine, ali odobrava i podstiče put ka *oslobađanju* Srbije i drugih naroda. Toga radi, Njegoš se nada da će se, kad dođe vrijeme, i Srbija osloboditi zajedno sa ostalim porobljenim narodima. Tek tako bi se postigao cilj oslobođenja Južnijeh Slovena pod imenom *srbinizma* (srbinstva).

bez ičesove osnove pripisuje kući guvernera Radonjića) Austrougarskoj *Ilirskoj kancelariji* radi objavljivanja i koji je više puta kontaktirao sa tom Kancelarijom radi ažuriranja štampanja i preuzimanja istog (a ipak ostao neimenovan!??).

Doduše, imajući u vidu izvjesne činjenice, indicije i indikatore, posebno (i) političku mudrost (diplomatski senzibilitet i lukavstvo) može bit, pak, u najgorem slučaju, da je Njegoš *mudro lavirao* između vrlo smiješanoga i manipulativnog *južnoslovenstva* (*srbinizma*), na jednom, njegovu odbojnost na garašaninovsku identifikacije i redukcije na „srpski centum“ – Srbiju kao „prirodnu pokroviteljicu okolnih naroda“, na drugom, te i crnogorske autohtonosti i državne samostalnosti, na trećem kraku.

Tako je i njegov prijethodnik (i prijethodnici) vješto i mudro lavirao između pokroviteljice pomoćodavnice carske Rusije, na jednom, i autohtonog suvereniteta crnogorskoga naroda i države, tradicionalnog samostalnoga crnogorskog političkog kursa, na drugom boku. I kao što je Petar I Sveti revnosno povlađivao interesima i zahtjevima pokroviteljice carske Rusije, posebno u odnosu na druge velje sile i druge zemlje, prije svega (već protežirane) Srbije, zanago, do ivice crnogorske samostalnosti, slobode i nezavisnosti, isto je činio i Petar II, s tim što je on preko redovne godišnje novčane pomoći, bio i u zavisnosti od Srbije. Toga radi je osnovano smatrati da se i u odnosu spram načertanijevske agenture i propagande Njegoš vješto, mudro, intelektualno i diplomatski snalazio.

U svemu tome, jedno je posve sigurno, da Njegoš ni pod kojim uslovom ne bi žrtvovao istorijski suverenitet crnogorskoga naroda i državnosti pod velom (tobožnjega) oslobađanja drugih porobljenih naroda i maglovitim, nejasnim izgovorom „sajedinjenja“ sa autonomaško-hatišerifskom politikom Obrenovića, a da i ne zborimo o njegovoj navodnoj abdikaciji sa crnogorskoga trona u korist primata takve srpske politike. Sve što je radio na političko-državnim i ekonomsko-finansijskim reforma ma Crne Gore suprot(iv)no je navedenim izjavama o abdikaciji. Naprotiv, po svemu sudeći, izgleda da je glavni zazor i nesporezum između Njegoša i garašaninovske agenture i politike i nastao baš po pitanju dogovora o stvaranju nove šire države i

pijemontske uloge u njezinom stvaranju, tijekom prije, što su gotovo svi njegovi prijethodnici, a i on naročito, isticali prvačnu, pijemontsko-oslobodilačku ulogu Crnogoraca.

Uz sve to, znaven je Njegošev „jeretički“, dominantno bitno antidogmatski i nekanonski duh crnogorski i odnos prema svešteničkom i vladličanskom pozivu. Nije vladika Rade bio samo „jeretičan“ u književno-filozofsko-teozofskom stvaralaštvu, no i u svakodnevnom, političkom i crkvenom životu.¹¹ Više je volio i poklanjao pažnju svom državničkom, političkom i diplomatskom nego mitropolitskom pozivu, te da je više volio svoje nacionalno odijelo no vladličansku mitru i pankamilavku. U crkvenom životu odstupao je vrlo grubo od sholastičkih hrišćanskih kanona, nastavlajući već široko zahvaćeni proces laicizacije, pa i „militarizacije“ sveštenstva. U cilju stvaranja i širenja zv. „mirskog sveštenstva“ (nasuprot, u manastirima izolovanog, staleža zv. *crnih kapa*, kaluđerovskoga reda), Njegoš je (suprotivno svim kanonima hrišćanske crkve) jedno jutro, odjednom, u jednoj grupi, na brzinu („na o-o-ruk“), rukopoložio za sveštenički čin 62, a drugo 75 popova.¹² Zbog tog anitikanonskog postupka „mirskog, krunskog

¹¹ Prof. P. Čupić, „Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori (od doba osnivanja prve episkopije u Zeti/1221) do danas“, *Glasnik pravoslavne crkve u Kraljevini Srbiji*, organ Arhijerejskog sabora – mart, br. 3, 1901. U ovoj studiji se navodi i žestok napad ruske crkvene i svjetovne vlasti na Sv. Petra Crnogorskoga zbog navodne njegove „bogohulnosti“ i „jeretičnosti“. Samo je slobodan narod, kao što je bio crnogorski, mogao tako slobodarski da „otpiše odgovor“ na opštenarodnom crnogorskom zboru 1804. g. Sv. Sinodu ruskom, uzimajući u zaštitu svog Vladiku-Gospodara. U odgovoru se posebno naglašava da Vladika podnosi račune samo crnogorskom narodu i da su crnogorski narod i Crkva samostalni. Ovi napad Sv. sinoda išao je uporedo sa žeženim pritiscima ruskog dvora, koji je izvršio tri zavjere protiv Sv. Petra I, čak i planirao i njegovu otmicu s ciljem da ga detronišu i transportuju u Sibir. I Njegoš je 1836/7. bio takođe u Rusiji zatočen.

¹² Rukopis serdara Rada T. Plamenca, odjeljak III, Vladika Rade. Navodi se i u navedenoj studiji prof. P. Čupića, isto, 514. To se konstatuje i u studiji dr

i mačenosnog“ gospodara Crne Gore, digla je veliku poviku pravoslavna crkva, posebno u Rusiji i Austriji. Na tu bogobrižnu i dušestarateljnu poviku, Vladika crnogorski je, u duhu etosa i etnosa crnogorcizma, odlučno odgovorio da on *ne krsti samo vodom i duhom*, no svojim postupkom stavlja u dužnost budućijem sveštenicima (koji su ujedno junaci i glavari) da često krste *vodom i krvlju*.¹³ Taj Njegošev odgovor doslovno je našao mjesto i u Gorskom vijencu. Takođe, pitanje otpora procesu *specifične autohtone crnogorske sekularizacije*, koji se kod Sv. Petra Crnogorskog imen(t)uje kao sukob „crnijeh kapa“ i „crvenijeh kapa“ i da se „crne kape“ ne miješaju u svjetovnu vlast, Njegoš je radikalno, zapadno-evropski, po načelu podjele svjetovne i crkvene vlasti, odriješio u *Šćepanu Malom*:

„Al’ nakaž’te i prožente grdno
Crna kapa oda zla bjelegu,
Koja laži među vama sije,
Jerbo sreće nije u narodu
Kojim kapa rukovodi crna“.¹⁴

Novaka Ražnatovića, *Položaj i uloga crkve u Crnoj Gori 1852–1878*, IZ, XVIII, 1961, 582. O tim primjerima piše i prof. J. Nikolić, „Crnogosko sveštenstvo nekada i sad“, Prosvjeta, list za crkvu i školu, Cetinje, 1890, sv. I i II, 21.

¹³ Arhiv Istorijjskog instituta u Titogradu, br. 87.

¹⁴ Iz *Poslanica* Petra I saznajemo da je u Crnoj Gori bio prisutan jak sukob između „crvenijeh kapa“ i „crnijeh kapa“, odnosno između svjetovno-nacionalne, glavarske i narodne („crvenijeh kapa“) i crkvenog, kaluđerskog reda i vlasti („crnijeh kapa“), kao i zahtjev da se „crne kape ne miješaju u upravljanju narodom“ (*Poslanice Mitropolita crnogorskog Petra I*, priredio D. D. Vuksan, Istorijjsko društvo, Cetinje 1935: u *Poslanici XLIX – bokokotorskom svještenstvu* od 12. 4. 1808. pominju se „crvene kape“, a u *Poslanici CXLIX Crnogorcima i Brđanima* od iste godine „crne kape“, *svakako, i u drugim poslanicama*. Još izričitije je to izraženo u čl. 17 *Zakona otačastva* Petra I: „I da se popovi u mirska čela ne miješaju, no da gledaju svoju crkvu i

Ovim je Njegoš sve rekao i tzv. tobožnjoj „teokratiji“, njenoj sekularizaciji i konačnoj pripravi Knjaževine Crne Gore.

Zvanični ruski krugovi u Beču i Petrogradu su s nepovjerenjem srijetali Njegoša. To isto su činili i austrijski krugovi koji mu u Beču 1836/7. g. nijesu davali pasoš da ide u Rusiju. Odbili su mu pasoš i za Pariz, jer je načelnik evropske kontrareformacije Meternih konstatovao da nema pouzdano shvatanje o *monarhizmu* i da je *sklon liberalističkoj stranci*.¹⁵ Da bi odustao od pasoša za Pariz, dozvoljen mu je put u Rusiju, ali je jedno vrijeme na tom putu bio zatočen (u kućnom pritvoru, kao što je bio 1804. i Petar I Sveti).

Na osnovu neosporanih izjava u Beču 1838/7. može se jasno zaključiti da je Njegoš, kao 24-ogodišnjak (u 7. godini vladavine slobodne CG) slobodoumno, bez zazora i bojazni, bez zmijojlike diplomatije, vrlo izričito i decidno, objelodanio (pred bečkim službenim agentima), potrebu za *izmjenom i oslobađanjem od nedovoljstva postojećeg zvaničnog hrišćanstva*, posebno srpsko-pravoslavnog (nebesno transcendentnog) *martirstva*, despotijske i rjetinske *martološke* kolaboracije i *izdaje* (koja je bitno nedovoljstvo postojeće njegošologije, jer se uopšte i ne povezuje sa crnogorskim pitanjem *izdaje*, tobožnjom „Istragom poturica“ i/li

svoju inoriju i svoju duhovnu vlast, zato je potrebno nad popovima metnuti sud duhovni“ (Zakonik Petra I Petrovića, *Zapisi I*, Cetinje, 1927, 44–51. Pod tim uticajem će i Petar II Petrović pominjati ove sintagme.

¹⁵ Jevto Milović, „Njegošev boravak u Beču 1836. i 1837. i njegov pokušaj da pođe u Pariz“, *Istorijski zapisi*, God. VII, knj. X, 1, 1954, Cetinje, 88, prvi izvještaj F. Oreškovića Lilienbergu, 3. 2. 1837. J. Milović ga navodi doslovno u prijevodu. Meternihovu sumnju u Njegoša i da naginje revolucionarnom Zapadu potvrđuje i Radosav Medenica, *Njegošva pisma na njemačkom*, Strani pregled, Beograd 1928, II, 1–2, 49/50. Da „Meternih nije oklijevao da sa svojom policijom zadržava u Kotoru Njegoševe napredne i revolucionarne knjige, i pored čestih Njegoševih pismenih protesta“ tvrdi i dr D. Nedeljković, *Predgovor Luči mikrokozma*, Grafički zavod, Titograd, 48.

pri/o/turica, „svjetovnih konvertita“, bitne razlike razloga islami-
zacije u Srbiji i CG i „srpstva“). Tom prilikom Njegoš izjavljuje:
a) da je svjetska birokratsko-državna diplomatija umjeće laži, a
ne istine; b) da zvanično hrišćanstvo od svog počela do tadašnjeg
vremena nije ponudilo istinu, da ne daje odgovore na mnoga
važna životna pitanja ljudskog uma, da toliko dugo tavori u
mraku; c) da oduševljeno daje prednost i slavopohvalu *predhri-
šćanskim poklonicima sunca* (već tada za njega univerzalnim
simbolom svjetlosti, luče makrokozma, univerzuma i *luče mikro-
kozma*), kojima je i nakon 8 godina (1845) posvetio himnu u pri-
vršetku svoje *Luče mikrokozma*; d) i suviše, doveo je u otvorenu
sumnju, nerazumnost i običnu nelogičnost otkro(i)venje o rođe-
nje „Božjeg Sina“ od „Majke božje“ – *žene ovozemaljke*.¹⁶ U
tome je već bila u bitnom sklopčana docnija Njegoševa jedin-
stvena, ucjelovljena i neraspu(p)čiva poetsko-filozofska i teozof-
ska mudrost fundamentalne ontologije slobode i posebite druga-
čice hrišćanstva, temeljno ukorijenjena i pobuđena slobodarskim
tradicionalnim *crnogorcizmom* (zamiritanim povijesnim
/crno/gorskim vijencem, „Dikom /Pravdom/ crnogorskom“) i
njegovom religijom slobode, Slobodijade kao slobodoslavlja.

Nasuprot tome, češće se naglašeno zbori, kao da se citira, a
ustvari prosto agenturno propagira, da je Njegoš izjavljivao da
bi u budućoj ujed(i)njenoj državi prihvatio s čašću karijegu
Pečkoga trona i odrekao se svjetovnoga vladarstva u Crnoj Gori.
Međutim, *takvoga izvornog šedočanstva nema*, a najvjerojatni-
je je da se radi o već rutinskoj (sve)srpskoj *prisajediniteljskoj*

¹⁶ Jevto Milović, isto. Navodi ga doslovno u prijevodu. Ovo čisto histori-
ografsko podšećanje J. Milovića ostalo je bez odjeka, do djela S. Zekovića.
Baš zbog nepoznavanja, mimoilaženja i nestudiranja ovog izvora i upoređenja
sa *Lučom*, ni najbolji poznavaoци *Luče*, posebno problema „Edenskog raja“ na
kraju potonje pjesme, a naročito ni naslućivanje krivotvorenja *Posvete* i osta-
log štiva i potonje pjesme u *Luči* od strane Sima Milutinovića i cenzora nijesu
mogli da riješe ova pitanja.

propagandi, manipulaciji, podmetačini, krivotvorenju i krijumčarenju. To se vrši u kontekstu isto tako izmaštarenoga provrnutog tobožnjega *vjekovnoga sna Južnijeh Slovena za ujed(i)njenjem*, iako ga, makar u Crnoj Gori, nikada nije ni bilo, osim jako prisutne avangardnosti i pijemontske težnje za njihovo *cjelovito oslobođenje* i nuž(de)nost *zajedničke borbe* za hrišijanstvo protiv inovjernoga i istovjernoga osvajača. Da postoji takvo šedočanstvo *zasigurno bi bilo štampano u svijem udžbenicim i čitankama i popularizovano u medijima*.

U vezi s tim postoje nejasnoće kod dr Ljubomira Durkovića koji *interpretira* shvatanja i činjenja poljskog emigranta F. Zaha (prvog tvorca *Načertanija*) da je *preporučivao* da se to Njegošu ponudi i da ga je, navodno, prihvatio. Međutim, to je samo sud interpretatora Lj. Durkovića koji je bio umiješan u više falsifikata i njihovog krijumčarenja, pa mu se, zanago, bez ičesovoga dokaza, *ne može vjerovati na riječ*. D. Stranjaković samo zbori da je spska vlada Njegošu „obecala to mjesto“, i ništa drugo, niti navodi tobožnju Njegoševu izjavu o abdikaciji u korist prisajedinjenja.¹⁷

Da je Njegoš tako velikodušno pristao na abdikaciju, ne bi ga srpska agentura tako s nepovjerenjem sustopice pratila, ne bi mu odredila stalnoga agenta u neposrednom prisustvu („krticu“, Njegoševa sekretara); ne bi dolazio u sukob s njom oko školovanja Vladičinoga nasljednika; ne bi Njegošu pripravljali smetnje u vladavini i zavjere, osporavali nasljednika Danila, ne bi Danila pripravljaio za knjaza, niti bi mu, kako bi rekao Petar I Sveti, „javnijem i tajnijem načinom“ preinačavali i krivotvorili njegova književna djela u cilju posrbičenja Crnogoraca, no ih je, nakon tih falsifikata, pečatao u Beču i Zagrebu, iako ni tamo

¹⁷ D. Stranjaković, *Politička propaganda Srbije u jugoslovenskim pokrajinama*: „Crnogorskom Vladići srpska vlada je davala stalnu godišnju pomoć od hiljadu dukata i obecala mu prvo mjesto među crkvenim velikodostojnicima u zajedničkoj državi posle oslobođenja i ujedinjenja“.

nije mogo izbjeći srpsku (tršćansku) agenturu. Iako je Njegoš testamentom naznačio Danila za nasljednika po tradicionalnom pravu kao vladike-gospodara, svijem postupcima je pripravljaio Danila za knjaza, posebno s obzirom na činjenicu da ga nije uputio ni na jednu duhovnu, no svjetovnu školu.

Suprot(iv)no tome, Njegoš je cjelokupnijem svojim državnim i političkim djelovanjem radio na modernizaciji crnogorske države, vršio razne reforme; kanonizovao crnogorskoga sveca Petra I, hirotonisao se u Rusiji (a ne u Srbiji, ni u Karlovačkoj ni Beogradskoj mitropoliji, niti u proturskoj „Pečkoj patrijaršiji slavenosrpskoj“), svojega nasljednika Danila nije uputio u Duhovnu akademiju u Beogradu (na čemu je insistirala srpska agentura) ni u Rusiju, no u neku drugu svjetovnu školu, pripravljaujući ga za svjetovnog vladara (vjеровatno u tajenom dogovoru s Danilom za budućega knjaza).¹⁸

Za kontakt sa Njegošem bio je zadužen Matija Ban, glavni agenturni „kolovođa za Južni predio“, neposredno postavljen od I. Garašanina. Bio je, kao i Njegoš, oduševljeni pristalica oslobođanja južnoslovenstva, ali mu to nije smetalo da strogo policijski motri na Njegoša, da Garašaninu redovno šilje izvještaje o njegovim idejama i o novcu koji mu je davao. Iz Matijina izvještaja I. Garašaninu iz 1848. saznajemo da je „Vladika na sve pristao“, „ne znajući što mi radimo“. Stranjaković je takođe prosočio ovu agenturnu mrežu koja se splela, skolila i stučila oko Njegoša: „...potrebno je bilo da se što prije dobave raznovrsni podaci od Petra II i svih špijuna“.¹⁹ Kako se Njegoš tada nalazio u Austriji, predlaže se da se s njim tamo i sastanu i podrobno

¹⁸ O tome saznajemo iz Njegoševе preporuke koju je poslao, osam dana pred smrt, 10. 10. 1851. po Danilu u Beč ruskom poslaniku Majendorferu. Njegoš je poslao u Srbiju da uče gimnaziju Stevana Perovića Cucu, Pera Pejanovića, Ceklinjanina, ali nije tamo htio Danila, svojega nasljednika, nasuprot očekivanju Garašaninove agenture.

¹⁹ D. Stranjaković, isto, 19.

utanače dogovor, navlaštito o školovanju i vaspitavanju Njegoševoga nasljednika u Srbiji.²⁰ Pukovnik Kovačević u svom izvještaju austrougarskoj vladi saopštava o agenturnoj mreži koja se sjatila na Njegoša: „Njezini agenti (srpske vlade - p. n.) uplivali su još na Vladiku Petra II, koji je i onako kao pjesnik sanjao o vaskrsu srpske, na Kosovu propale, države, te su mu toliko zavrćeli mozak da je počeo javno govoriti o *znatnom proširenju Crne Gore*. Car Nikola I-vi zovne ga za to u Peterburg, gde su ga ozbiljno opomenuli da bude miran. Vladičin sekretar Milaković, koji je bio obrazovan čovek, uspio je da umiri Cara Nikolu“.²¹ Ovi Stranjakovićev i Kovačevićev navod (po tumačenju V. Đorđevića) bača posebnu sumnju na tobožnje Njegoševu dobrovoljno i svesrdno napuštanje crnogorskoga trona u ime duhovnoga u „sojedinjenoj“ državi („dobrovoljna“ detronizacija taman kao što je docnije bila i knjaza Danila i kralja Nikole Petrovića). Pominje se *dogovor*, a posebno o *školovanju i vaspitanju Njegoševa nasljednika*, što je u protivrječnosti sa navodnijem njegovim abdiciranjem.

Nije Njegoš „kao pjesnik sanjao o vaskrsu srpske, na Kosovu propale, države“,²² n(eg)o je imao beznadežnu reminiscenciju na ondašnje moćno pravoslavno carstvo koje se (u uslovima ondašnjih carizama) jedino moglo suprotiviti inovjernom turskom osvajaču i u vaktu njegovoga nadiranja i poznijega oslobađanja (to je, ustvari, Njegoševa zamjena za zajedničko oslobađanje Južnijeh Slovena, za ideju južnoslovenstva). Kovačević, odosno V. Đorđević navodi da su Njegošu „srpski agenti toliko zavrćeli mozak da je počeo javno govoriti o *znatnom proširenju Crne*

²⁰ *Načert „janičarstva“*, uporediti sa razlozima zavjere protiv Njegoša u kojoj je učestvovao i srpski agent, Vladičin sekretar M. Medaković.

²¹ Citirano po Vladanu Đorđeviću, *Crna Gora i Austrija 1814–1894*, SKANU, Rodoljuba, Beograd, 1924.

²² Za čiju propast Njegoš optužuje srpske velikaše koji „na komade razdrobiše carstvo“.

Gore“. Tačno je da je Njegoš imao svijest i intencionalnost o ondašnjoj slobodnoj Crnoj Gori kao Matici istorijski mnogo šire Crne Gore (prije njenog imperijalnog sužavanja na podlovcen-ski „zbjeg slobode“, na „zemlju malu odsvud stiješnjenu/ s mukom jedan u njoj opstat može“, pa i zato zavještava imperativ: „Za dvostrukost ni mislit ne treba“, što znači, i da treba osloboditi i one (još) neoslobođene krajeve Crne Gore. Međutim, posve je sporno, odnosno neprihvatljivo da je Njegoš „počeo javno govoriti o znatnom proširenju Crne Gore“, s obzirom da mu je osnovna, primordijalna preokupacija i najvažniji politički imperativ bio *međunarodno priznanje tadašnje slobodne i nezavisne Crne Gore*, koje mu je zavisilo baš od okolnih carizama i imperijalnih interesnih sfera (tada su Austrija i Rusija još čuvala cjelovitost Turskoga carstva). Navedena tvrdnja austrijskog pukovnika Kovačevića, odnosno srpskog historičara i diplomate Vl. Đorđevića (znavenog po donošenju Zakona o protjerivanju iz Srbije Cigana i Crnogoraca) da su „srpski agenti toliko zavrćeli Njegošu mozak da je počeo javno govoriti o znatnom proširenju Crne Gore“ upravo nišani protiv rečene Njegoševe aktivnosti za priznanje nezavisne slobodne Crne Gore, ali isto tako i protiv njegove tobožnje „dobrovoljne“ abdikacije sa crnogorskog prijestolja radi ujedinjenja, koja isključuje nezavisnost Crne Gore.

Iz navedenih tvrdnji D. Stranjakovića, puk. Kovačevića i Vl. Đorđevića proizlazi da je srpska špijunska mreža mogla „opijati“ i nagovarati Njegoša samo na načertanijevsu Velju Srbiju „sajedinjenu“ (prisajedinjenu) u međama „Slavena turskih“ koja legalitet i legitimitet ima u „iracionalnoj ideji obnove Srpskoga carstva“,²³ na jednom, i da je, pod uticajem prvog, a na osnovu priznatoga i opšteznavenog crnogorskoga pijemontizma, „počeo

²³ Gerhard Gezeman, *Čojstvo i junaštvo starih Crnogoraca*, Cetinje 1955. (u originalu na njemačkom naslov je *Životne forme starih Crnogoraca*, preveo sa njemačkog Radosav Medenica).

javno govoriti o *znatnom proširenju Crne Gore*“, na drugom kraku, da bi ga, zbog toga nedopuštivoga „crnogorskoga separatizma“ („znatnoga proširenja Crne Gore“, koja, navodno, po Vladičinov voljnosti i usrdnosti, treba da nestane „sajedinjena“ u Svesrpskom carstvu),²⁴ „intrigašili“ i „optužili“ kod ruskoga dvora za veljecnogorske pretenzije. Taj, pod plaštom romantičarskoga zanosa, *sklapani ugovor* o novoj „južnoslovenskoj državi“ (po Njegošu), a Velikoj Srbiji, Srpskom carstvu (po Garašaninu), glavni je klin nesporazuma između Njegoša i agenturne mreže srpske vlade, koji protivrječi, odnosno isključuje navodnu Njegoševu izjavu o dobrovoljnom ustupanju (ukidanju, uništenju) crnogorskoga svjetovnoga prijestolja (državnosti, dinastije) u korist Velje Srbije, Srpskoga carstva. Sve su ovo izjave drugih osoba, a ne Njegoševe, koje mu se „stavljaju u usta“, pripisuju.

Da Njegoš *najintimnije nije prihvatio načertanijevsko „oslobađanje“ južnoslovenskijeh naroda*, posebno šedoči njegovo pismo iz Ct. 20. 12. 1848. (revolucionarne) Josipu banu Jelačiću (kada je *Načertanije* uveliko zaživjelo kroz srpsku agenturnu mrežu). U tom pismu Njegoš se obraća Jelačiću sa „svijetli bane, trudno li je Tvoje sveto zvanije, no veličanstveno i divno. Tebe je sudbina na čelo Južnih Slavjanah postavila, tebe sreća s divnim naprednostima vjenčaje, ali se vidi sve Tvoje izopačuju... Svaki narodoljubac, *cijeli narod naš* u tebe je očima upro i k tebi ruke pružio kako nebom poslanome Mesiji“. Znači, Njegoš ni 1848. nije vidio ni u Obrenovićima ni u Karađorđevićima „nebom poslanoga Mesiju“ da spasi i oslobodi

²⁴ Ova sintagma „crnogorski separatizam“ (suverene države i Suverena crnogorskoga) baš i počinje od *Načertanija* i njegove agenturne operative kojom se suzbijalo i anatemisalo svako isticanje i zagovaranje tzv. „posebnih crnogorskih interesa“ pod plaštom slavenosrpstva, srbinizma, srpstva, što je koštalo glave knjaza Danila, a krune, dinastije kralja Nikolu I Petrovića, a s njom i same Crne Gore 1918.

Južne Slavjane. Da mu je ovo pročitao I. Garašanin, desio bi se mnogo jači diplomatski i drugi incident no što je bio izeđu Miloša Obrenovića i Petra I Svetog zbog pisma u kojem je Petar I hvalio, veljačio i prvačio Karađorđa njegovom sinu Aleksiju. Valja ovđe napomenuti ideju Svetoga Petra Crnogorskoga o *znatnom proširenju* Crne Gore na zapadu do Dubrovnika, bez Srbije, koju je zvanično predočio ruskom dvoru kao državni projekat *ilirsko-slovenske države*.²⁵ Takođe treba podšetiti da se ova nit pijemontizma, ujedinjenja Crne Gore i Srbije, ustupanje vlasti dinastije Petrović Njegoš u korist srpske dinastije, još od Mihaila Obrenovića, odnosno detronizacije Petrovića proteže kao glavna i sudbinska sve do kralja Nikole i gubljenja crnogorske državne samostalnosti i nacionalnosti. To je sve samo svesrpska propaganda za manipulaciju s Njegošem i priprava Crnogoraca za samouništenje Crne Gore, kao 1918.

Nepostojanje *izvornika* i/li bilo česove validne arhivalije o navodnoj Njegoševoj „dobrovoljnoj“ abdikaciji ili pak o njegovoj takvoj namjeri iliti o razgovoru u vezi s tijem, krucijalno potvrđuje moju tvrdnju, a jedanak isključuje izjavu o abdikaciji. Da je riječ samo o *namjeri* srpske vlade, a projektu prvobitnog sastavljača *Načertanija* Čeha Františka (Franja) Zaha (u kojem je I. Garašanin svaki pomen južnoslovenstva, Jugoslavije preinačio u srpstvo i Srpsko carstvo) upućuje i Ljubomir Durković Jakšić u svojoj knjizi o Njegošu na poljskom jeziku u kojoj objašnjava ulogu koju je u programskoj pripremi *ujed(i)njenja* imao poljski predstavnik u Beogradu (zapravo stalni agent Adama

²⁵ Original (još) nije pronađen, a dr B. Pavićević ga bez čvrstoga oslonca, „iz druge ruke“, imen(t)uje kao projekat *Slavenoserbskoga carstva*. Zvanično ruski dvor ništa konkretno nije odgovarao na projekat Petra I, osim nekih posrednih obećanja i isticanja zasluge crnogorske u oslobađanju pravoslavnih na Balkanu. Preinačenje *ilirsko-slovenskog carstva* Petra I u *Slavenosrpsko carstvo* (poslato iz crkve Srbije ruskom dvoru) zloupotrebljavalo se u značenju da je Petra I tobože zagovarao *južn(g)oslovenstvo*.

Čartorijskoga koji je stajao na čelu poljske emigracije u Parizu): „Crkva pravoslavnih Slovena nije imala u Turskoj na Balkanu priznatu svoju autokefalnost, osim jedino Crne Gore, i radi toga upravo tamo na Cetinju trebalo je stvoriti verski centar koji se dole nalazio u Carigradu: dostojanstvo pak crkvenog starešine dati crnogorskom Vladići. To se mora – kaže Zah – dopasti vladici, koji je čovek posvećen, mudar, željan velikih stvari i koji vidi da kao poglavar Crne Gore *ne utiče na sudbinu slovena u Turskoj*. Crnogorci, videći svog vladiku na čelu zajedničke crkve, lakše bi pristali na ujedinjenje sa Srbijom, a docnije i sa ostalim jugoslovenskim krajevima. Ovaj plan Zaha bio je docnije preko predstavnika Srbije predstavljen vladici i primljen bio od njega... Po nagovoru Zaha srpska vlada... dala je novčanu pomoć vladici u želji da ga pridobije za svoju politiku“.²⁶ Durković kaže da je taj „plan bio predstavljen vladici i primljen od njega“, ali ni tu, ni bilo će drugo nije se pozvao na taj izvor na osnovu kojega to tvrdi, kao što se nikada i nigde nije pozvao i prikazao izvornik za tvrdnju da je Njegoš episkopu Nikiforu Maskimoviću (negde se preziva drugčije) na Vukovom kalendaru *Danica* za 1826. (koji se navodno čuva u biblioteci manastira Sretenja, koji podavno i ne postoji) ispisao posvetu i umjesto potpisa svojeručno ispisao stihove koji zbore da je Njegoš Srbin i da zbori i piše srpski i sl., a što se toliko popularizovalo, iako ne postoji ničesov izvor(nik) ni validna arhivalija za to. Da je ima, posigurno bi ti stihovi bili objavljivani u svim bukvarima i čitankama.

Iz ovoga citata se vidi da je to bio plan, a ne i ugovor ni dogovor Njegoša i I. Garašanina i srpske vlade. Kao i u mnogim drugim primjerima iz crnogorske prošlosti poziva se samo na pretpostavke, odnosno eventualna usmena kazivanja i pripovijedanja, a ona su toliko „bezazlena“, kao što je i „srpska režimska

²⁶ Iz disertacije dr Ljubomira Durkovića Jakšića *Njegoševa Crna Gora i Poljaci odbranjena* u Varšavi 1938. g. Prevod B. Ćirlića u *Zapisima* 1939, 347.

nauka“ bila „nepriistrasna“, da su vrlo ozbiljno, rigorozno i rigidno ostvarivala „načertanijevsku mudrost“ i dovela do njezinoga krajnjeg cilja – likvidacije crnogorske države, dinastije i nacije 1918. g. čiji se stogodišnji jubilej glorifikuje i danas 2018. g. koji je uvod, amblem i prefiks protesta 2019. g. za rušenje suverenističke vlasti Crne Gore.

Također, u pismu I. Garašaninu iz Ct. 5. 7. 1850. piše: „Meni ni s čega sada žao ne bi bilo da što nijesam neki napredak u *cijelome narodu našem*, i što mi se nije dalo da na neki način *osnovu utvrdim* vrnu *upravljeniju crnogorskomu*, te se bojim e bi se poslije mene sve one nesreće povrnule u Crnu Goru, ovu koje su prije mene bile, te bi ostao u vječnu nevolju *ovaj narodac mali*, neobrazovan, no vojinstven i silni duhom i srcem“. Njegoš mu jasno zbori da ne vidi napretka *u cijelom našem narodu*, da se oslobođenje i objedinjavanje južnoslovenstva i *srpstva* ne odvija po njemu predstavljenom cilju, te mu se žali da poslije njega ne bude stanje u Crnoj Gori kao priđe. Da je Njegoš prihvatio sopstvenu abdikaciju i utapanje Crne Gore i naroda malog crnogorskog u svesrpstvo ne bi se za stanje *crnogorskoga upravljenija* izravno žalio I. Garašaninu, jer po toj pretpostavci ono, navlaštito, za I. Garašanina *i ne treba da postoji, no da se stopi* u srpsku državu. Uz to, Njegoš jasno naglašava I. Garašaninu da, naspram neoslobođenoga južnoslovenstva i svesrpstva, postoji neobrazovan, ali hrabri i slobodni *narodac mali* crnogorski.

Druga okolnost i istorijska činjenica, koja bača sumnju da je Njegoš bio „vrbovan“ za ostvarivanje programa Velike Srbije (*Načertanija*), a to jedanak znači i da je prihvatio svoju abdikaciju sa vlasti, jeste da je Njegoš, nastavljajući politiku Petra I (s kojim je Miloš Obrenović došao u ozbiljni diplomatski spor) nestrpljivo nastojao da podžiže oslobođenje „srpske raje“ u Srbiji, te i imao namjeru da sa Crnogrocima upadne u Srbiju i da „iz mrtvih Srba dozva, dune život srpskoj duši“, da nastavi ono što je započeto i prekinuto sa Karađorđem. Njegoš čak

otvoreno i neposredno piše Iliji Garašaninu 2/14. 5. 1848. podžičući ga na borbeni obračun: „Ako je ide ikoga, nas evo. Ako li nema nikoga, ja ne mogu ništa no stidjeti se što sam *vi brat*. Sad ili ikad, nikad, ako ne sad“. To je bilo suprotivno autonomaško-hatišerifskoj politici srpske vlade, još od Petra I Svetoga,²⁷ koju je i za doba Njegoša podržavala Rusija, na što je on bio veoma priželjno obazriv. Njegošev borbeni zanos i radikalizam za konačno oslobođenje južnoslovenstva bio je stalno denfovan i od strane Rusije i Austrije i Srbije. Ovo zato što su i Austrija i Rusija bile tada za održavanje teritorijalne cjelovitosti Turskoga carstva. Toga radi je Njegoš bio prinuđen da se pravda I. Garašaninu zbog takvih njegovih ideja. U pismu I. Garašaninu iz Trsta 11. 11. 1850. Njegoš zbori: „Budite spokojni, poštene i dragi Srbije, i nemojte nikada pomisliti, a toli vjerovati, da će vladika crnogorski biti sočlen koje kakvih vetrenjalah, a toli sočlen partije koja protivu mene i cijeloga Srpstva svetinje dejevstvuju. Sa strane crnogorske budite sasvim mirni. Mi k Vama drugo ne gajimo do čiste bratske ikrenosti. Mi se ni u čem ne puštamo bez Vašega soglasija, a s Vašim soglasijem svagda smo gotovi. Vi najbolje prilike vidite, Vi ste najveći prijatelj srpskoga naroda, a drugo je sve trice i kučine...“. Ako je ovo pismo originalno, autentično, ono predstavlja kobni početak crnogorske zavisnosti od srpske politike svesrpstva.

To će se nastaviti i za doba knjaza Danila i knjaza-kralja Nikole, koji je ostvarivao Njegoševu i Petra I ideju podžičanja ustanka u Srbiji i ubačanja Crnogoraca u Srbiju radi podizanja ustanka, kada je uputio 300 Vasojevića pod komandom Maša Vrbice²⁸, koje su

²⁷ Šetimo se diplomatskoga, međudržavnog sukoba zbog pisma Petra I upućenoga sinu Karađorđevu Aleksiju u kojem hvali Karađorđa.

²⁸ „Ja čim skupim moj korpus s pomoću Boga uzeću Pljevlja i preko Pljevalja na srpsku granicu, ako Bog da i sreća mojega hrabrog knjaza Nikole I, pa tadar Srbima ne manjka oli crn obratz za dovijeka oli mač u ruke“ (pismo Maša Vrbice knjazu Nikoli I od 1861)

Srbi izdali i predali Turcima.²⁹ Po svemu sudeći, Njegoš je bio na onoj liniji crnogorske politike koja je nailazila na žežen otpor srpske vlasti, još od, već pominjanoga, diplomatskog sukoba između Petra I Svetoga i Miloša Obrenovića o „Crnoj Gori kao majušnom dijelu srpstva“ (što je smutio Simo Milutinović), a koji se, kao konstanta, najizrazitije ispoljila u politici knjaza Danila – njegovo proglašenje za knjaza i Crne Gore za Knjaževinu (za koju je I. Garašanin izjavio da je „to najjači udarac srpstvu“,³⁰ a prilikom crnogorsko-turskoga rata 1852. („Omer-pašina vojna“, kada je turska vojska preko Rijeke Crnojevića prodirala nadomak Cetinja)³¹ „uskliknuo s ljubavlju“ da bi *propast Crne Gore bila*

²⁹ Knjaz Nikola I Petrović podigao je spomenik na Cetinju izginulim Vasojevićima u znak „izdaje Srba u borbi za oslobođenje“. Docnije je ovaj spomenik srušen, kada su se uspostavili odnosi saradnje na ratnom planu između Srbije i Crne Gore.

³⁰ Dr Branko Pavićević, *Crna Gora u ratu 1862*.

³¹ Zaista se u *imperijalnoj istoriji* i njenim *imperijalnim trajnicama* (konstantama) istorija ponavlja kao zloduh vremena. „Pašić je izjavio da Crna Gora mora biti prisajedinjena Srbiji – htela-ne htela. Ovo mora biti po svaku cenu...pa i pod cenu Crnogorske dinastije, jer, inače, nećemo moći održati se mi, ni naša dinastija, ni partija...“ (O tome sedoči i predsjednik Skupštine Srbije Đoka Bračanin u svom govoru na šedniku radikalnog kluba; *Glas Crnogoraca* 69/47, 8–21. 5. 1919, 2). Bračanac je takođe prosočio da je Pašić u decembru 1915, nakon sloma Srbije, na Cetinju širio propagandu među Crnogorcima i u crnogorskom đeneral-štabu: „Neka je Srbija propala, važnije od toga je da Crna Gora nestane“ (isto). Takođe, Pašić piše: „Srbija trenutno gubi rat protiv Austrije, ali za sva vremena dobija rat protiv Crne Gore!“ (Pašić u telegramu regentu Aleksandru Karađorđeviću). Iako je bio zajednički interes saveznika i Crne Gore da se osvoji Kotor, Krivošije i Boka, srpska vlada to onemogućava Crnoj Gori, jer se „osvajanjem tih oblasti ne bi zadovoljila naša ratna očekivanja“ (Izvjestaj đenerala B. Jankovića Vrhovnoj komandi Srbije Pov. D. br. 118 od 24. 9. 1914. i Pov. D. br. 150 od 3. 10. 1914). Na to je predsjednik srpske Vlade N. Pašić „uskliknuo s bratskom ljubavlju“: „Neka Francuzi

najveća sreća za srpstvo. Ta linija se manifestovala najočitije u

zaposednu Kotor, samo da to ne učine Crnogorci“, pa naređuje: „Crna Gora mora kapitulirati“ (Koncept pisan Pašićevom rukom pov. br. 3685, k. br. 91 – diplomatski arhiv). Pašićeva Vlada je tokom 1916.g. konačno unijela „pitanje uklanjanja dinastije kralja Nikole u zvanični program rada državne uprave Srbije“ (Nikola Škerović, *Crna Gora za vrijeme I svjetskog rata*, Titograd, 1963, 156). Novoosnovana srpska vlada 7.12.1914. na Skupštini u Nišu 1915. usvojila je izjavu pod nazivom *Niška deklaracija* (kao rezervna drugo/tn/ost Velike Srbije) po kojoj je cilj „Velja Srbija u Jugoslaviji“. Ruski zlonamni program podržavanja uništenja Crne Gore od strane Srbije izrekao je ruski poslanik austrijskom poslaniku na Cetinju u novembru 1913. *zboreći da ima plan o proćerivanju kralja Nikole i njegove porodice iz Crne Gore (Istorijski zapisi, XVI, 1959, 123)*. Taj se zlonam počeo uveliko ostvarivati kada je pod pritiskom Rusije crnogorski kralj Nikola I bio prinuđen da ustupi vrhovnu komandu svoje vojske srpskoj komandi, koja je pripremila i pripremila kapitulaciju Crne Gore preko Petra Pešića. U izvještaju pukovnika Petra Pešića srpskoj vladi u Nišu, kada je imentovan na novu dužnost, izričito se ističe da je prinuđio kralja Nikolu da mu prepušti svu komandu, da mu se ne miješa u vojsku, da je „lično provlačio i širio kod predstavnika velikih sila i u vojsci da je sačinjen izvjesni pismeni sporazum između Crne Gore i Austrije“ (falsifikovani tajni sporazum) i da „srpski interesi zahtijevaju da se Crna Gora dovede u očajan položaj“ (Strogo pov. O. br. 1130 od 22. juna 1915. Ratni arhiv VII, Biograd, popisnik 3, kutija 202 i 92). Jednak srpska vlada preko Petra Pešića sotonski nagovara Crnu Goru „i da treba odmah i najhitnije tražiti mir sa neprijateljem“. Još decidnija i rezolutnija je strogo povjerljiva zavjerenička izjava komandanta srpske i crnogorske komande srpskoga pukovnika Petra Pešića da *usred zajedničkoga rata Srbija pripravlja prevrat u Crnoj Gori*: „Ako se želi dovesti Crnu Goru do revolucije, onda treba opozvati srpsku vojnu misiju sa vrlo velikim razlogom, što neće da primi našu komandu, a što će odobriti i svi naši saveznici. Mislim ne treba popuštati u ovom pitanju, ni iskati, pošto-poto, da se zadovolje misije i obustavom izdržavanja“ (Pukovnik Petar Pešić izvještava ministra vojnog i Vrhovnu komandu Srbije pov. D. br. 1205 od 20. jula 1915. i Pov. D. br. 1214 od 11. jula 1915)

komplotu na knjaza Danila 1860. i detronizaciji kralja Nikole i „samouništenju“ Crne Gore 1918.

U takvoj politici izmišljanja, podmetanja, preinačenja, krijumčarenja, sklapanja ugovora o budućim srpsko-crnogorskim odnošenjima, o primatu srpske ili crnogorske dinastije, o „novoj“ srpskoj „sojedinjenoj“ državi već se učaurio motiv i razlog budućijeh dinastičkih ugovora, pijemontizma, nadmudriavanja, potiskivnja, pr(ij)evara, ruskoga presuđivanja, državne i političke supermacije i podređivanja u što se fatalno nemoćno zapleo kralj Nikola zbog čega je izgubio svoju krunu, dinastiju, držav(otvor)nost i ukupni povijesni identitet crnogorski.

M. Medaković podžiže Đorđa Petrovića protiv Njogoša u borbi za vlast

Navešćemo neke „diverzije“ Milorada Medakovića radi ocrtavanja njegove uloge u ostvarivanju ciljeva *Načertanija* i mjesta u srpskoj agenturnoj službi. Pored obaveza prema Garašaninu, izgleda da je bio povjerljiv čovek – obavještajac ruskoga konzula u Beogradu. Ponašao se kao agent „krtica koji se u pravo vrijeme nađe na pravom mjestu i nanese neprocjenjivu štetu, a da protivnik nije svjestan odakle je opasnost došla“. Svoju vještinu Medaković je pokazivao u raznijem prilikama. Koliko je uspješan zbori podatak da ni Njogoš ni Danilo nijesu primijetili njegov agenturni rad,³² naravno dok je stupio s Njogošem u neposredni sukob 1848, a s knjazom Danilom u martu 1857. zbog učešća u zavjeri sa Đorđijem Petrovićem protiv Knjaza.

Primjer koji zbori o Medakovićevom štetnom djelovanju u Crnoj Gori odnosi se na doba bol(ij)esti Njogoševe. U junu 1850. Njogoš je pošao na liječenje. Medaković iz Beograda piše

³² Dragan B. Perović, „Špijunski rat između Srbije i Crne Gore“, *Monitor*, br. 4, od 9. 11. 1990, Titograd.

pismo koje ima za cilj da izazove sukobe u Crnoj Gori i oslabi njezinu moć.³³ Intrigantsko pismo je Medaković uputio 23. 6. 1850.³⁴ Njegoševu bratu Đorđu, podžičući ga u borbi za prijestolje. Na to pismo, koliko je zna(ve)no, Medaković nije dobio ničesov odgovor. No, to nije obeshrabilo Medakovića.³⁵ Postavlja se pitanje: zašto je Garašaninova tajna služba to pripremila Njegošu, kada je u njemu imala, kako kažu, *izvanrednoga saradnika i saveznika*. Posigurno je da je to zbog priprema za postavljanje Njegoševa nasljednika. Ali poradi česa, ako su Njegošu davali *dobru novčanu potporu i privoljeli ga za njihovu ideju?*³⁶

Iako je testamentom, napisanim u Prčanju 20. 6. 1850. odredio za nasljednika Danila, Njegoš ga nije preporučio za Duhovnu akademiju u Rusiji ili će drugo, no za svjetovnu školu.³⁷

³³ Danilo Radojević, „Okolo atentata na knjaza Danila“, *Stvaranje*, Titograd, br.1, 1985.

³⁴ Tri dana nakon Njegoševoga testameta kojim određuje svojega nasljednika.

³⁵ Docnije će knjaz Danilo uputiti baronu Mamuli „dvije kopije s originalnih pisama“ u kojima je još 1850. M. Medaković nagovarao Đorđija da uzme vlast (VI. Đoržević, n.d., 555/56).

³⁶ Najvjerojatnije je Garašaninova tajna služba imala i druge informacije, preko samoga Medakovića, koji je Njegoša pratio budnijem okom i u svaku stopu. Mora da su nešto slutili u vezi Njegoševa izbora za nasljednika Danila, a što, zanago, odudara od rečenoga stava da je Njegoš dobro saradivao sa Garašaninovijem programom i planovima.

³⁷ O tome saznajemo iz Njegoševе preporuke koju je pisao osam dana pred smrt, 10. 10. 1851, i po Danilu uputio u Beč ruskom poslaniku Majendorferu. Takva svjetovna škola bila je nespojiva sa vladičanstvom, ako je Njegoš bio predodredio Danila za vladiku crnogorskoga. Zna(de) se da se Danilo nije zavladio, već se proglasio za knjaza. Srpska agenturna mreža je zakazivala sastanak s Njegošem u Austriji 1848. radi dogovora, a navlaštito oko školovanja njegovoga nasljednika.

Garašaninu nije odgovarala Njegoševa (po)tajna namjera da se Danilo zaknjazi.³⁸

U nauci je utvrđeno da je Medaković učestvovao i u zavjeri protiv Njegoševoga nasljednika, knjaz Danila Petrovića.

Njegoševo srpstvo nije narod(nos)no-nacionalni (etnički) identitet Crnogoraca, već ideologija oslobodilačkog integralizma

Njegoš vjerno i žilavo nastavlja tradicionalni oslobodilački crnogorcizam i njegov oslobodilački integralizam nasuprot „oslobodilačkom prisajedinjenju“ ili „prisajediniteljskom oslobođenju“ iliti ujed-niteljskom, (u)jedinjenom srbinizmu (srb/in/stvu, srpstvu) na jednonarodn(osn)oj-nacionalnoj (etničkoj) osnovi.

No, sa Njegošem nastaje novi kvalitet u poimanju crnogorsko-srpskih odnošenja, „jezička zbrka“ Srbini-Crnogorac i posve sporni, problematični, nejasni, opskurni, mistifikovani, nikada jasno definisano, svjetovno-sakralno sijamstvo, amalgamski, gotovo metafizički termin i pojam „srpstvo“ i „srbovanje“. Sa i od Njegoša nastaje romantič(ars)ka „njegoševska“ epoha posrbičavanja Njegoša, Crnogoraca i „srbovanja“ u Crnoj Gori, koja se podudara i poklapa sa pojavom *Načertanija* (1844) kompilatora i

³⁸ Zna(ve)no je i to da je vlast knjaza Danila naišla na razne otpore i jaku političku opoziciju. Zna(ve)no je i to da je I. Garašinin povodom proglašenja Danila za knjaza i Crne Gore za Knjaževinu uskliknu š ljubavlju: „To je najjači udarac srpstvu“ i „Najveća nesreća za Srbiju je to što se Danilo zaknjazio“. Znači, kvasac, koji je za života Njegoševa metnuo M. Medaković, podstičući Đorđa u borbi za vlast, nadošao je prilikom proglašenja Knjaževine Crne Gore, a prekipio je u atentatu na knjaza Danila i u njegovoj pogibiji. Naravno, Medaković nije mirovao ni za života knjaza Danila, no je radio na dugoročnom i trajnijem posrbičenju Crnogoraca, ne prezajući ni od najotvorenijih i najdrskijih falsifikata najznačajnijih pravnijih akata knjaza Danila.

krivotvoritelja Ilije Garašanina, odnosno sa sve jačim naturanjem i širenjem srpske birokratsko-imperijalne, romantič(ars)ke nacionalističke *ideologije i politike svesrpsstva* i „režimske nauke, kulture i subkulture“, naročito uopšte „društvene psihologije“ i stalne zvanične i poluzvanične propagande. Manipulacijom i zloupotrebom Njegoša, Njegošev *slobodarski tradicionalni crnogorcizam* i njegov avangardni i *pijemontski oslobodilački integralizam* biće zamagljiv, skrivan, pokrivan i po(is)ti skivan i u čvrstom klinču *ilirizmom i srbinizmom* kao *zapadnim i istočnim integralističkim likovima, idejama i ideologijama ujed(i)niteljstva*, navlaštito ovog pobjedničkog drugog, nezajažljivog³⁹ u opštenitoj i nadređujućoj *ideologiji i politici ujed(i)niteljskog (prisajediniteljskog) srbinizma*, kao obrnutog oponentnog ilirizma, na *monopolnoj i monističkoj osvajačkoj srpskoj narod(nos)no-nacionalnoj osnovi*, tj. na tzv. *sve(to)srpsstvu i svesrpskom jušn(g)oslovenstvu* koje je „ostvarilo svoj maksimum u Jugoslaviji“,⁴⁰ ali i svoj krah sa njenim razurom i ponavljanim krvavim ratom.

Riječ je o opštenito zahvaćenoj, širećoj i probitačnoj *imperijalnoj jednonacionalnoj ideologiji romantičarskog sve(to)srpskog nacionalizma* 19. v.⁴¹ čiji je đeličak „kosovska tragedija“ (sa neautentičnim „kosovskim mitom“ i crkovno-vjerskim martirstvom).

³⁹ Njegoš bi rekao: „ni najest ga, a kamoli prejesti“, „Kakve sile pod nje zijevaju“, „zemlja mala odsvud stiješnjena“, i zaista, bukvalno od svud, od postojećih carizama i njihovih interesnih sfera i ideologija i politika, pa i neposredno od ilirizma i srbinizma koji se pritiskali, gušili prvačni slobodarski crnogorcizam.

⁴⁰ Izjava književnika Vuka Draškovića na drugom programu TV CG u oktobru 1918 u „Živoj istini“ sa Darkom Šukovićem u susret glorifikatorskog jubileja „1918–2018.“

⁴¹ Nekritički, po ugledu i tipu na neko zapadnoevropsko jednonacionalno ujedinjenje, iako je to na Balkanu bilo rearhaizacija srednjovjekovnog sijamstva svjetovnog i sakralnog, imperijalne države, crkve i vjere čije je žilište, korijenje i pratotem u potencenom Srpskom carstvu.

Ta ideologija je upregnuta u službenu karocu rearhaizovane i iracionalne renesanse Srpskoga (Dušanova) carstva i njegove „Pečke patrijaršije slavenosrpske“ u međama „Slavena turskih“, vavijek pod martirskim klikovanjem, ko(j)evitezanjem i nebeskim zovom „Nebesne Srbije“, teozofsko-transcendentnog srpskog martirstva, docnije preobučenog u ratno-četn(olik)om pokliču „Srbi svi na okup“ za spas vazda „Ugroženog srpstva“, kao ozvaničenog veljesrpstva. Maćehe ove „nove“, široke, jedinstvene reintegralne južn(g)oslovenske nacije (mnogostrukog etnogenetskog kopiljana) su: samostalna i (pro)turska „Pečka patrijaršija slavenoserpska“, svesrbini Vuk St. Karadžić sa svojom borbenom fanfarom „Srbi svi i svuda“, plejada njegovih (sekularno preodevenih) slavenosrba koji zbrkano poistovjećuju *slovenstvo, slavenserbstvo i srpsvo, Načertanije* I. Garašanina, srpski despotski martolozi („svjetovni konvertiti“), turska pridvorica i paša Miloš Obrenović, policijska, državna i crkovna birokratija i nje(zi)na upregnuta „režimska nauka i kultura“, „jedi(nstve)ni narod su tri imena, tri plemena i tri zakona-vjere“ (Sveto Trojstvo dvojstva jednog), te i đilasovska gvozdena ideološko-politička (mengelska) doktrina o dvojnomo biću Crnogoraca („identičnih sijamskih blizanaca“) u ramu sve(to)srpstva („dvojstvo trojstva jednog“). Afekcija ove zahuktale „socijalne narudžbine“ (Svetozar Matić) i svima unosne ideologije nije mogla suminuti ni genijalnog Njegoša. To će jedanak omogućiti višestruku zloupotrebu Njegoševe mudrosti, da ni do danas se ne može u tome jasnije prepoznati *izvorni Njegoš*.

Umjesto da se ide putem i smjerom *rasrbičenja* takvog neizvornog Njegoša, tradicionalnih Crnogoraca i Crne Gore, trasirao se široki jednosmjerni (neodstupni) put i smjer: inverzivnog antitetičkog i antinomičnog izopačenja po onom „ugroženo srpstvo“, kao veljesrpstvo, zato je „napad najbolja odbrana“ tj. svaka kritika imperijalnog svesrpstva (velikosrpstva) odbranaški se podmeće u *antisrpstvo* kojim se samo prikriva, pokriva i sputava trajna histerija *anticrnogorstva, anticrnogorcizma,*

odnosno i sam njihov pomen, pa i pridjev „crnogorski“. To u stvari znači potpunu „istragu Crnogoraca i imena crnogorskog“,⁴² zatiranje ispoljavanja i afirmacije crnogorskog bića i svijesti u Crnoj Gori. Sve nacije u suverenoj Crnoj Gori s pravom se slobodno (bez opreza) imen(t)uju svojom imenom, ispoljavaju i afirmišu svoje narodnosno-nacionalno biće i svijest, čak i da su samobitne i konstitutivne u Crnoj Gori, a uz to i manjinske, kojima je matica u drugoj državi,⁴³ osim *jedino crnogorski povijesno državotvorni narod-nacija* kojoj je jedina matica Crna Gore, a Srbi joj negiraju samobitnost. To je krajnji ishod dugotrajne (sve do danas) đilasovštine – iznimne doktrine za iznimni narod crnogorski

Svim tim se stvarno *rascrnogorčenje* Crnogoraca i Crne Gore podmeće i nastavlja kao njihovo navodno *rasrbljavanje* koje ide pod ruku sa tobožnjom *dehristijanizacijom Crnogoraca* kojom je svesrpski nacionalista, češći konvertit, književnik i predsjednik SRJ u *antibirokratskoj revoluciji* slobodno po Crnoj Gori *posrbičavao Crnogorce*, a u martu 2019. Srpska nacionalna manjina na TV u CG to isto čini preko pozvanih aktuelnih beogradskih profesora (Ćupića). U tom saštivu i sa tim namjerama vršena su, đe je gođ bilo moguće, naknadna preinačenja i krivotvorenja (počev od transkripcije i prijevoda) izvornijeh šedočanstava starijih Crnogorgaca, pa i Njegoševih djela, sve do novijega doba.

Svi oblici Njegoševa srpstva i srbovanja, ukoliko su izvorni, bitno su samo likovi ondašnjih *integralističkih ideja, ideali i utopikumi* (Srpskog carstva i Slavenosrpskog carstva) kao moćnija brana inovjernom turskom i ostalom carizmu u vremenu dominacije carizama uopšte, a ujedno i ujed(i)njenja i oslobođenja porobljenih naroda kojima je zaodenuo i žilavo etničko

⁴² To je Njegošev amanet „borbe neprestane“ „protiv istrage Crnogoraca“ i da se „ne istraži ime crnogorsko“.

⁴³ Sa izuzetkom crnogorskih Muslimana.

crnogorsko narod(nos)no-nacionalno biće – *crnogorcizam*. To je suština tzv. *srpstva* koje je ambivalentno: san o narodnosnom oslobođenju, na jednom, i tajna imperijalnog svetosrpstva, na drugom boku, a koji se uporno nastoji lažno i manipulativno odzrcati i pervertirati kao tobožnje „crnogorsko srpstvo“ Tu su sušti(nski) i širi razlozi manipulisanja Njegoševim srbinizmom, svesrpstvom u posrbičenju Crnogoraca i crnogorske nacije, samoga autentičnoga i samobitnog crnogorcizma.

Sažimni zaključak

„Vladika na sve pristao, ne znajući što mi radimo“. Je li Njegoš pristao da abdicira sa prijestolja u korist prisajedinjenja Srbiji?! Je li Njegoš bio „tajni špijun Ilije Garašanina“?!⁴⁴

Srpska agenturna mreža sustopice je skolila i Njegoša radi ostvarenja načertanijevskog prisajedinjenja Crne Gore Srbiji.

Pored tušte drugih, i ovo je bila i ostala, sve do danas, jedna često ponavljana propagandna neistina kojom se, navodno, i Njegoš već opredijelio za samoprihvatanje načertanijevskog („janičarskog“ i „martološkog“) prisajedinjenja Crne Gore i Crnogoraca Veljoj Srbiji, i to, dobrovoljnim abdiciranjem sa crnogorskog trona, kako to i danas navija mitropolit Amfilohije na crnogorsku vladu i Skupštinu, tobože, po uzoru na Njegoša i suviše drskoću „petrovićevske (srpske) Crne Gore“.

Međutim, mnoštvo razloga to neposredno očito posve opovrgava

1. Njegoš je bio upoznat sa prvobitnim *nacrtom* za ujedinjenje Južnih Slovena A. Čartorijskog i Franja Zaha, a ne s onim t(r)ajnim I. Garašanina koji je u prvom nacrtu sve što se odnosi

⁴⁴ Kako „uskliknuše s ljubavlju“ na TV-servisu CG (krajem 2018) neodgovorno, paušalno, proizvoljno i inatski „prostim ništenjem“ Njegoševe vriednosti, bez ičesovog dokaza, u susret glorifikaciji jubileja „1918–2018“.

na *Slovene* i Južne Slovene preinačio u *Srbe* i *Srbiju*, pa je Njegoš kao veliki slavenofil i borac za opšte oslobođenje južn(g)oslovenskih naroda bio time i oduševljen (njegov *oslobodilački integralizam*). Njegoš je tim bio obmanut, prevaren i zloupotrijebljen za posrbičavanje Crnogoraca, odnosno njihovog rascrnogorčenja po redukcionom luku: *Sloven–slavenosrbin–Srbin*.

2. Matija Ban izvještava 1848. g. I. Garašanina „Vladika na sve pristao, ne znajući što mi radimo“. Tim se očito priznaje zloupotreba i pr(ij)evara u tački 1, što ne znači automatski da Njegoš to nije nazirao.

3. Nema validnog ni izvornog sedočanstva o tobožnjoj Njegoševoj dobrovoljnoj abdikaciji sa crnogorskoga trona radi postavljanja za prvog sveštenika u korist načertanijevske Velje Srbije, no su to samo izjave D. Stranjakovića, austrijskog agenta puk. Kovačevića, prijedlog Čeha F. Zaha i njegovog tumačenja Lj. Durkovića Jakšića.

4 Kao što se inače sva krivica prebača na Njegoša, i ovdje se ignoriše činjenica da je tada crnogorskim tronom upravljao Senat i da Njegoš nije mogao mimo njega ni napraviti sporni dogovor ni abdicirati. Čak i da je to bila formalna nadležnost Senata, moralo bi postojati makar neki pismeni trag o tome, a njega nema.

5. Nasuprot načertanijevskom, hatišerifsko-autonomaškom smirujućem političkom kursu, Njegoš još žešće podžiže slobodarski tradicionalni crnogorcizam i njegov oslobodilački južnoslovenski integralizam u pismu I. Garašaninu 2. 5. 1848. g: „Ako je ide ikoga, nas evo. Ako li nema nikoga, ja ne mogu ništa, no stideti se što sam vi brat. Sad ili ikad, nikad ako ne sad“.

6. Njegoš u pismu J. A. Turskom iz Cetinja takođe slično kao u prijethodnoj tački zbori: „Vidjeć ja da moja sabrača Srbi i Hrvati pokazuju se najavnov da pravcem idu naklonjeni k

narodnosti i k poretku, i mene je ista misao oduševljavala koja i Crnogorce, a ako ustanak Srbah i Hrvatah ne bi bilo slijepa neka postrek, ... te bi mi se mrsko bilo njihovim bratom nazivati. I ovo upućuje da je Njegoš bio opsjednut oslobođenjem južn(g)oslovenstva, da ga je podžizao, a ne „oslobodilačkim prisajedinjenjem“.

7. Francu Miklošiću iz Ct. 12. 3. 1850: „Riječnik je *svetinja slovenska*... Vi ste na mjesto te možete veliku polzu prinijeti silnome no kukavnom i slijepom *jugoslovenstvu*“. Drugom prilikom navodi: „slovenstvo je na glavi veliko, a na nogama slabo“, tj. da se još dovoljno ne budi, još neosviješćeno i bez svijesti o nužnosti oslobođenja od tuđina.

8. Kada se Njegoš čita sa načertanijevskim predznakom i prefiksom, onda se u njegovom *slovenstvu*, *južnoslovenstvu*, *srpstvu* ne prepoznaje njegovo isticanje potrebe da su svi oni od iste i zajedničke potrebe u borbi za *samoadržanje*, posebno oni manji, *trebaju među se solidarisati*, kao „soglasije opšte“ više naroda, nacija koje Njegoš podržava, ali rezignirano, osviješteno piše Među Puciću 6/23. 5. 1849.

9. Da Njegoš nije prihvatio „načertanijevsko *prisajediteljsko oslobođenje* južn(g)oslovenskih naroda“, i da je kao mudri diplomata prepoznao „novu“ hatišeritsko-autonomašku i despotsko-martološku obmanu, šedoče i njegova sljedeća pisma.

a) Njegoševo pismo iz Cetinja od 20. 12. 1848. g. Josipu banu Jelačiću u kojem naglašava da „svaki narodoljubac, *cijeli narod naš* u Tebe je očima upro i k tebi ruke pružio kako nebom poslanome Mesiji“. Ovim izražava razočaravajuće neslaganje sa prevlašću srpskog ujed(i)nite ljskog integralizma načertanijevske Velike Srbije.

b) J. banu Jelačiću 3. 6. 1849. g.: „Meni je k ovom interes Crne Gore vodio, meni je na ovo zaklela iz đetinjstva najjača i najsvetia sveza i ljubav bratska“, a oslovljava ga i kao „Tvoj sabrat“.

c) Stanku Vrazu iz Cetinja 20. 10. 1848. g. piše da je „naša narodnost satrta“, da je „iznevjerena naša narodnost“, misleći na slovensku, odnosno južnoslovensku.

d) Takođe Njegoš rezignirano, ali i osviješteno, piše 5/23. 5. 1849. Među Puciću: „Ja sam se u početku nešto nadao, no danas vidim da je zasad jugoslovenstvo *idealna riječ* koja samo, *priznajem*, glasom lijepo zvoni“, a na drugom mjestu ističe da je „jugoslovenstvo veliko u glavi, u ideji, a slabo u nogama“, najvjerovatnije, što je pronikao u t(r)ajnu suštinu načertanijevskog srpstva.

e) Razočaravajuće se ograđujući od zloupotrebe Slovena i slavenstva, ukazujući na zlu sudbinu da su podložni ropstvu, Njegoš piše iz Cetinja 20. 11. 1848. g. Nekom Trščaninu: „Oni su podobni paščetu jerbo se pašče trza da dobije slobodu, no kako istu dobije, nanovo k verigama trči da ga svežu“, pa zaključuje: „Kuda bi ta sreća za mene samoga i za ovu šaku *naroda slavjanskoga* da je naše veliko pleme pravoga vjeroispovjedanja mnjenija osviještenih ljudi!“ Pod „šakom *slavjanskog naroda* nedvosmisleno misli na Crnogorce, koji su za razliku od (i) tadašnjih Srba, bili slobodni, što u agonalnom otpozdravu Simu Milutinoviću na riječi „Ala se mi Srbi narobovasmo“, a Njegoš na to: „A mi Crnogrorci bogami nijesmo, a Crna Gora ostade dovijeka i strašnoga suda u svojoj volji i slobodi...“.

10. Osim što je D. Stranjaković prosočio ovu agenturnu mrežu u citiranoj izjavi Matije Bana, prosočio je širu mrežu koja se splela, skolila i stučila oko Njegoša: „...potrebno je bilo da se što prije dobave raznovsni podaci od Petra II i svih špijuna“.⁴⁵

11. Kako se Njegoš tada nalazio u Austriji, predlaže se da se s njim tamo i sastanu i utanače podroban dogovor, navlaštito o *školovanju i vaspitanju Njegoševa naslednika u Srbiji*. Njegoš nije čak ni poštovao Garašaninov zahtjev da se njegov nasljednik uputi na školovanje za vladiku u Srbiju, n(eg)o je Danila

⁴⁵ D. Stranjaković, isto 19.

svojim testamentom uputio „u gimnaziju ili neku drugu svjetovnu školu, a ne u Duhovnu akademiju radi pripravljanja za sekularnu knjaževinu CG, a ne da je ukine za proširenu Srbiju.

12. Prijethodni načert „janičarstva“ uporediti sa razlozima zavjere protiv Njegoša koju je podžegao srpski agent, Vladičin sekretar, M. Medaković pismom njegovom brata Đorđa Petrovića od 23. 6. 1850, što bi bilo suviše da je Njegoš prihvatio *Načertanije* i navedenu abdikaciju.

13. Vladan Đorđević navodi riječi pukovnika Kovačevića iz njegovog izvještaja austrougarskoj vladi o agenturnoj mreži srpske vlade oko Njegoša: „Njezini agenti uplivali su još na Vladiku Petra II... koji je počeo javno govoriti o *znatnom proširenju Crne Gore*“. To je u očitoj protivrječnosti sa navodnim Njegoševim dobrovoljnim abdiciranjem.

14. Povodom pružanja pomoći u Vojvodini Srbima za oslobođenje, Njegoš piše Aleksiju Karađorđeviću u kojem ga hvali za tu dobrobit srpstva i saopštava mu da on saraduje sa Matijom Banom i I. Garašaninom i da mu je rečeno da može i sa Njim da razgovara o toj „opštoj stvari“. Kaže mu da podržava takav način pomaganja u Vojvodini, jer je i on stalno podžicao Srbe da se konačno dignu na oslobođenje. Ako je uopšte originalno i validno, iz ovoga pisma se vidi da Njegoš ne prihvata „načertanijevske“ autonomaske ponašanje prema Turskom carstvu, ali odobrava svaki pomak ka oslobođenju Srbije i drugih naroda.

15. Njegoš je već u otpozdravu Milošu Obrenoviću (slično kao i Petar I Sveti) jasno, decidno i zapriječeno izjavio da Crna Gora nikada neće biti pod ničijom upravom, osim Rusije, ali i to samo do granice samostalne crnogorske države. To se odnosi i na tadašnju Srbiju.

16. U pismu I. Garašaninu iz Cetinja 5. 7. 1850. g. Njegoš piše da ga brine što nije dobro učvrstio svoje reforme u Crnoj Gori, te se „bojim e bi se poslije mene sve one nesreće povrnule u Crnu Goru ovu koje su prije mene bile, te bi ostao u vječnu

nevolju ovaj narodac mali“. Da je Njegoš prihvatio sopstvenu abdikaciju i utapanje Crne Gore i naroda malog crnogorskog u svespstvo, ne bi se za stanje crnogorskoga upravljenja izravno žalio I. Garašaninu, jer po toj pretpostavci ono, navlaštito, za Garašanina, i ne treba da postoji, no da se stopi u srpsku državu.

17. Zna(ve)no je da je Njegoš mnogo više bio *svjetovnjak* n(eg)o crkovnjak da bi bio oduševljen prvijem mjestom u crkvenoj hijerarhiji; da je bio i optuživan i konfiniran za „jeres“.

18. Sve Njegoševe državne i ostale reforme, sva njegova djelanost bila je bitno i kao najglavnije da se Crna Gora međunarodno prizna kao nezavisna država, što je suprotivno navodnoj njegovoj abdikaciji.